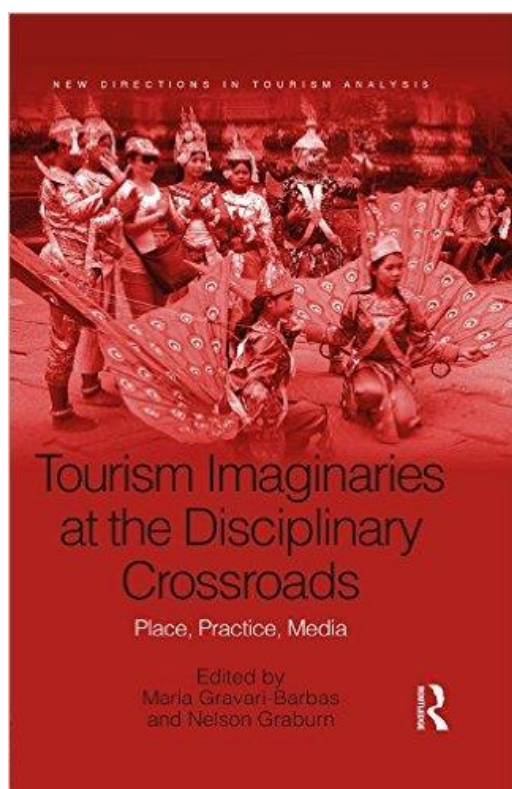

Recenzja

Magdalena Banaszkiewicz

New Directions in Tourism Analysis: Tourism Imaginaries at the Disciplinary Crossroads: Place, Practice, Media

Tytuł: New Directions in Tourism Analysis: Tourism Imaginaries at the Disciplinary Crossroads: Place, Practice, Media.

Autorzy: Maria Gravari-Barbas, Nelson Graburn (red.)

Wydawnictwo: Brookfield, US. Routledge

Rok wydania: 2016

Liczba stron: 308

ISBN: 9781472422118

Tom „*Tourism imaginaries at the Disciplinary Crossroads: Place, Practice, Media*” będący przedmiotem niniejszej recenzji ukazał się w 2016 roku nakładem wydawnictwa Routledge w serii „*New Directions in Tourism Analysis*”. Jego redakcji podjęło się dwoje znanych naukowców: Maria Gravari-Barbas i Nelson Graburn. Maria

Gravari-Barbas jest profesorem geografii na Sorbonie oraz stoi na czele dwóch instytutów badawczych zajmujących się badaniami turystyki (*Institute of Research and Higher Studies on tourism* oraz *Interdisciplinary Research Group on Tourism Studies*) jest także aktywnym działaczem z ramienia UNESCO w zakresie turystyki, kultury i rozwoju. Nelson Graburn, którego można niewątpliwie uznać za jednego z „ojców-założycieli” antropologii turystyki jest emerytowanym profesorem Uniwersytetu Kalifornijskiego w Berkley oraz wieloletnim redaktorem najbardziej prestiżowego czasopisma anglojęzycznego poświęconego studiom nad turystyką „*Annals of Tourism Research*”.

Warto podkreślić, że tom wpisuje się w coraz liczniejszą już grupę publikacji poświęconych kwestii turystycznych wyobrażeń. Badania tego zagadnienia można odnaleźć w publikacjach MacCannella (1979) czy Boorstina (1976), lecz najbardziej bezpośrednią inspiracją dla publikacji wydaje się przełomowa monografia „*Spojrzenie turysty*” Johna Urry’ego, który zwrócił baczniejszą uwagę na rolę percepcji wzrokowej w doświadczeniu turystycznym. Stwierdzając, że sposoby patrzenia przez turystów są ukształtowane przez ich wcześniejsze wyobrażenia, otworzył tym samym szerokie pole dla badania, w jaki sposób kreowane są owe wyobrażenia, a następnie jak strukturyzują proces doświadczenia świata przez turystów. W 1996 ukazała się praca zbiorowa pod redakcją Toma Selwyna „*The Tourist Image*” a w ujęciu etnograficznym studia nad tym zjawiskiem rozpoczął Noel Salazar (2009, 2010). W 2014 roku ukazała się monografia stanowiąca niejako pierwszy tom prezentowanej tu lektury, a więc „*Tourism Imaginaries. Anthropological Approaches*” pod redakcją Noela Salazara i Nelsona Graburna. Nie sposób dokładnie prześledzić tutaj

szczegółowo rozwój anglojęzycznej refleksji nad obrazem, wyobrażeniem i wyobraźnią turystyczną, należy jednak zaznaczyć, że choć samo pojęcie „*imaginary/imaginaries*” pojawia się stosunkowo niedawno, jest obecnie uznane za jedną z kluczowych kategorii służących opisaniu fenomenu współczesnego podróżowania.

Omawiany tom składa się ze wstępu, trzech części, na które złożyło się po pięć artykułów, podsumowania oraz indeksu. We wstępie, redaktorzy tomu kreślą barwnie tło rozwoju badań nad zagadnieniem turystycznego imaginarium i wyobrażeń turystycznych. Nie jest to bynajmniej enumeracja kolejnych artykułów i książek, ale zajmująca panorama zagadnień, z którymi mierzą się dzisiejsi badacze turystyki. Autorzy w szczególności podkreślają interdyscyplinarny charakter studiów nad turystyką, o czym świadczy najlepiej fakt, że takie same tematy badawcze, np. pielgrzymowanie, podejmowane są zarówno przez geografów, jak i antropologów, czy kulturoznawców.

Na marginesie można zauważyć, że na gruncie polskim również mamy do czynienia z interdyscyplinarnością refleksji naukowej w tym zakresie, czego najlepszym przykładem są czasopisma naukowe („Turystyka kulturowa”, „Folia turistica”) konferencje tematyczne, skupiające badaczy bardzo różnej proweniencji oraz publikacje będące pokłosiem tych spotkań (wymienić wystarczy uznane w środowisku serie monografii „Turystyka w humanistycznej perspektywie” pod red. Marka Kazimierczaka, czy „Kultura i turystyka” pod red. Andrzeja Stasiaka). Multidyscyplinarny/interdyscyplinarny namysł nad zjawiskiem współczesnego podróżowania wpisuje się niewątpliwie w ogólniejszy trend coraz intensywniejszego zbliżenia i zazębiania poszczególnych dyscyplin nauk humanistycznych i społecznych, w ramach których dostrzeżenie różnic między antropologią, psychologią, kulturoznawstwem/studiami kulturowymi, czy socjologią staje się niemałym wyzwaniem [zob. Kowalewski i Piasek 2009, Barański 2015]. Stąd właśnie podtytuł monografii, który ma na celu wskazanie istotnego faktu, jakim jest konieczność współpracy pomiędzy przedstawicielami różnych dyscyplin w celu lepszego opisanie i zrozumienia poszczególnych fenomenów świata turystyki. Graburn, odwołując się do własnego doświadczenia dydaktycznego podkreśla we wstępie, że trzymanie się podziału dyscyplinarnego jest zabiegiem upraszczającym i anachronicznym, co bynajmniej nie oznacza przyzwolenia na nieprzemysłane mieszanie perspektyw badawczych czy metodologii. Jako kontekst do badania wyobrażeń turystycznych autorzy wstępu proponują studia kulturowe, medioznawstwo i badania kultury wizualnej, historię, politologię, geografę, socjologię, badania folkloru, architekturę, antropologię.

Każdą z części poprzedza krótki wstęp autorstwa Madiny Regnault. Część pierwsza podejmuje temat produkcji i konsumpcji wyobrażeń o miejscach, które są postrzegane przez turystów jako atrakcyjne: jakie czynniki wpływają na wyobrażenie o jakimś miejscu, jak wyobrażenie ma się do doświadczenia turystycznego, w jaki sposób wyobrażenia są odbiciem procesów historycznych. Saskia Cousin zaprasza w podróż przez współczesną myśl francuską, która miała olbrzymi wpływ na sposób rozumienia wyobraźni, wyobrażeń, symboli, mitów i reprezentacji. Raghuan Trichur przedstawia rozwój turystyki na Goa i związane tym miejscem *imaginarium* przez pryzmat teorii postkolonialnej. Josep Maria Garcia-Fuentes kreśli obraz ewolucji postrzegania dzieł Gaudiego dzięki popularności bercełońskiej architektury wśród turystów. Kolejny rozdział, autorstwa Pascala Nedeleca przybliży wyobrażenia o Las Vegas, ale w oryginalnej perspektywie analizy dyskursu naukowego o tym miejscu. Rita Ross w rozdziale „*Evangeline, Acadians, and Tourism Imaginaries*” przedstawia znaczenie obrazu Akadii (kolonia francuska w Ameryce Północnej) ukształtowanego przez znany XIX-wieczny poemat epicki autorstwa Henry’ego Wadswortha Longfellowa w procesie tworzenia turystycznego *imaginarium* o tej krainie historycznej.

Część druga analizuje rolę wyobrażeń w doświadczeniu turystycznym: akceptację, opór, realizację wyobrażeń poprzez bycie turystą oraz narracje o tych przeżyciach. Madina Regnault ukazuje zależności między niejednorodnym dyskursem branży turystycznej

i dyskursem politycznym na francuskiej wyspie Majotte, położonej na północ od Madagaskaru. Elain Girard i Bernard Scheou, na podstawie wywiadów pogłębionych, prezentują doświadczenie turystów podróżujących do Afryki i Azji z organizatorami turystyki realizującymi programy typu „*fair tourism*” (turystyka zrównoważona) w kontekście mitu autentyczności. Julien Laverdue analizuje polityczne i turystyczne wyobrażenia o dziedzictwie kulturowym Kostaryki, w szczególności zaś o tradycyjnych wyrobach rękodzielniczych. Kolejny rozdział pozwala bliżej poznać wyobrażenia francuskich turystów zafascynowanych mangą oraz anime i podróżujących do Japonii w ramach tzw. *manga tours* (wycieczek śladami mangii). Ostatni rozdział drugiej części książki przybliży wyobrażenia o Provincetown wśród odwiedzających to miasto rodzin gejų i lesbijek.

Trzecia część monografii skupia się na znaczeniu mediów w kształtowaniu turystycznego *imaginarium*. Autorzy zadają pytanie, jakie miejsce pozostaje, dla chciałoby się rzec, „nieskażonej” wyobraźni, skoro tak wiele wobrażeń ukształtowanych jest przez gotowe obrazy i narracje. Luv Vacher przybliży genezę i ewolucję obrazu podwodnego świata raf koralowych, które stanowią dzisiaj jedno z najbardziej rozpowszechnionych wyobrażeń o idealnych wakacjach w ciepłych krajach. Kolejny artykuł pokazuje jak mocno zdjęcia Freda Boissonnas (1903–1930) ukształtowały dziesięcioletnie spojrzenie na Grecję jako destynację turystyczną. Iris Lo i Bob McKercher w swoim rozdziale również poruszają temat fotografii, skupiając się jednak na jej współczesnym wymiarze – przybliżają bardzo aktualny temat jakim jest wirtualny żywot fotografii turystycznej. Phillipe Viallon, analizując francuski portal hotel.com wskazuje na znaczenie stron internetowych w promocji i informacji turystycznej. Ostatni rozdział o charakterze historycznym, stanowi ciekawe studium kształtowania wyobrażeń turystycznych pod wpływem prasowych doniesień o katastrofach komunikacyjnych na przełomie XIX i XX wieku.

W tomie przeważają artykuły autorstwa francuskich badaczy, co może być uznane zarówno za zaletę, jak i wadę. Zaletę, gdyż poszczególne teksty wchodzą ze sobą w dialog poprzez odwołania do francuskiej tradycji intelektualnej. Z drugiej jednak strony, brak reprezentacji badaczy z innych środowisk naukowych pozostawia niedosyt konfrontacji z innymi perspektywami patrzenia na problem wyobrażeń turystycznych.

Tom, choć anglojęzyczny, niewątpliwie powinien zainteresować każdego, kto śledzi najnowsze badania turystyki w ujęciu humanistycznym. Tym bardziej, że sam problem wyobrażeń turystycznych jak dotąd nie doczekał się na gruncie polskim żadnego szerszego opracowania. Polski odpowiednik terminu „*tourism imaginary/imaginaries*” pojawił się (prawdopodobnie) po raz pierwszy w literaturze przedmiotu w 2008 roku w przełomowej książce Anny Wieczorkiewicz „Aperyt turysty”. Autorka przetłumaczyła go jako wyobraźnia turystyczna, pisząc o „wyrabianiu w ludziach nawyku do patrzenia w określony sposób” [Wieczorkiewicz 2008, s.169]. Rozpowszechnienie tego pojęcia nastąpiło w 2010 roku, gdy Anna Wieczorkiewicz i Blanka Brzozowska zredagowały specjalny numer czasopisma „Kultura Współczesna. Teoria, interpretacje, krytyka”, który zatytułowały „Wyobraźnia turystyczna”. Tytułową „wyobraźnię” zdefiniowały jako „skłonność do wpisywania pewnych elementów rzeczywistości i praktyk kulturowych w obszar nazywany turystyką” [Wieczorkiewicz, Brzozowska 2010, s. 6]. Autorki w swoim wstępie nie pogłębiły jednak refleksji nad samym pojęciem, zaś sam tom, choć niezwykle interesujący, świadczy o bardzo różnych możliwościach zastosowania tego określenia, ujmowanego raczej jako pojemna metafora niż termin naukowy.

Kolejna anglojęzyczna publikacja poświęcona temu zagadnieniu każe zastanowić się, czy nie najwyższa pora aby zaproponować rodzime studium tej problematyki, tym bardziej, że już samo tłumaczenie „*tourism imaginaries*” jako wyobraźnia turystyczna zdaje się po kolejnej dekadzie badań nie całkiem adekwatne. Wyobraźnia ma bowiem raczej charakter indywidualny, podczas, gdy Noel Salazar definiuje „*imaginaries*” jako transmitowany społeczenie zbiór reprezentacji, które wchodzą w interakcje z indywidualnymi

wyobrażeniami jednostek, służą nadawaniu sensów i znaczeń oraz kształtują sposób postrzegania świata [2012, s. 364]. Tym samym, bliższym odpowiednikiem tego pojęcia byłoby raczej turystyczne imaginarium – przestrzeń służąca stymulowaniu i ożywianiu wyobrażeń oraz zespół obrazów, projektów, które stanowią kulturowe reprezentacje kształtowane, sprzedawane, konsumowane oraz interpretowane w ramach aktywności turystycznej.

Bibliografia

- Barański J., Golonka-Czajkowska M., Niedźwiedź A., 2015, *W krainie metarefleksji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków
- Kowalewski J., Piasek W. (red.), 2009, *Antropologizowanie humanistyki*, UWM Press, Olsztyn
- Salazar N. B., (2009), *Imaged or imagined? Cultural representations and the "tourismification" of peoples and places*, Cahiers d'Études Africaines, 49 (193-194), 49-71
- Salazar N. B., 2010, *Envisioning Eden: Mobilizing imaginaries in tourism and beyond*, Oxford: Berghahn
- Salazar N.B., 2012, "Annals of Tourism Research", 39 (2012), 863–882
- Salazar N.B., Graburn N.H.H., 2014, 2016, *Tourism Imaginaries. Anthropological Approaches*, Berghahn Books, New York, Oxford
- Selwyn T., (Ed.), 1996, *The tourist image: Myths and myth making in tourism*, Chichester: John Wiley
- Wieczorkiewicz A., Brzozowska B., 2010, *Wyobrażenia turystyczna, Wprowadzenie [w:] Kultura Współczesna. Teoria , interpretacje, krytyka, Vol. 3*